

Mornarska služba u srednjovjekovnim statutima i Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2013-2015)

Učur, Marinko Đ.; Bartulović, Željko

Source / Izvornik: **Uslužni poslovi, 2014, 897 - 921**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:564419>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

X МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ

УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ

УРЕДНИК:
Миодраг Мићовић

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Крагујевац
2014.

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ

Уредник
МИОДРАГ МИЋОВИЋ

Крагујевац
2014.

УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ

Зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 9. маја 2014. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Мирослав Миловић, Филозофски факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Предраг Ч. Стојановић

УРЕДНИК: Проф. др Миодраг Мићовић

ШТАМПА: Кварк, Краљево

ТИРАЖ: 200 примерака

ISBN 978-86-7623-048-8

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Начелна разматрања о услугама

Др Кристијан Армбруестер, редовни професор СТАНДАРДНЕ УГОВОРНЕ ОДРЕДБЕ И ПРАВИЛА О ИНФОРМИСАЊУ	3
Др Срећко Јелинић, редовни професор ПЛЕДОАЈЕ ЗА - УСЛУЖНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ, ЈАВНЕ УСЛУГЕ И ПОТРОШАЧКО ПРАВО -	19
Др Горан Коевски, редовни професор Др Ангела Кузманова, доцент Мр Анте Аралица УСЛУЖНИ СЕКТОР У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ И У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ	33
Др Снежана Миладиновић, редовни професор УЛОГА И ЗНАЧАЈ ОСНОВНИХ НАЧЕЛА ОБЛИГАЦИОНОГ ПРАВА У ПРАВНОМ РЕГУЛИСАЊУ УСЛУЖНИХ ПОСЛОВА И КОНЦИПИРАЊУ УСЛУЖНОГ ПРАВА	53
Др Миодраг Мићовић, редовни професор ЦЕНА КАО ЕЛЕМЕНТ УГОВОРА О УСЛУГАМА	69
Др Тони Дескоски, ванредни професор Мр Вангел Доковски, сарадник ПРИМЕНА БЕЧКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О УГОВОРИМА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ ИЗ 1980. ГОДИНЕ (CISG) НА МЕШОВИТЕ УГОВОРЕ	81
Др Радоје Брковић, редовни професор ПРАВО НА ШТРАЈК И КОНЦЕПТ МИНИМАЛНИХ УСЛУГА	97
Дамјан Ћупрић УСЛУГЕ НА УНУТРАШЊЕМ ТРЖИШТУ ЕУ И ПРОМЕНЕ У УГОВОРУ ИЗ ЛИСАБОНА	111

Пословне и прометне услуге

Др Зоран Павловић, ванредни професор Др Борислав Бојић, доцент ПРАВНИ ОКВИР ЗА ЗАШТИТУ ПРИМАОЦА ФРАНШИЗЕ У СРБИЈИ	127
Др Катарина Иванчевић, ванредни професор ПОСРЕДОВАЊЕ У ОСИГУРАЊУ	143
Мр Владимир Митревски, асистент ЗАСТУПАЊЕ У ОСИГУРАЊУ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ	171

Др Велисав Марковић, доцент УГОВОР О ПОСРЕДОВАЊУ - ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ПОСРЕДНИКА	185
Др Александар Климовски, доцент Мр Тимчо Муцунски, сарадник ДЕФИНИСАЊЕ МЕНАџЕРСКИХ УСЛУГА У САВРЕМЕНОМ КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЉАЊУ	197

Финансијске и банкарске услуге

Др Хрвоје Качер, редовни професор Борис Иванчић ДЕВИЗНА КЛАУЗУЛА И КАМАТНА СТОПА – ЈЕ ЛИ СЕ ИШТА ПРОМИЈЕНИЛО У ОДНОСУ БАНАКА И КРЕДИТНИХ ДУЖНИКА	217
Др Јадранка Дабовић Анастасовска, редовни професор Др Ненад Гавриловић, доцент СТРУКТУРА И ВИСИНА БАНКАРСКИХ КРЕДИТНИХ ПОТРАЖИВАЊА У ПРАВУ Р. МАКЕДОНИЈЕ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА СТОПЕ УГОВОРЕНИХ КАМАТА	251
Др Мирјана Кнежевић, ванредни професор УГОВОР О КРЕДИТУ КАО УСЛУЖНИ ПОСАО	279
Др Зоран Васиљевић, доцент ОБЛИЦИ УЧЕШЋА БАНАКА У АКРЕДИТИВНИМ ОДНОСИМА	293
Ана Тимчић НОРМАТИВНО УРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВА ПЛАТНОГ ПРОМЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	311

Туризам

Мариа Горети Санчез Лима ПУТНИЧКО И ТУРИСТИЧКО ПРАВО КАО ДЕО ПОТРОШЧАКОГ ПРАВА У БРАЗИЛУ	323
Др Драган Вујисић, ванредни професор УГОВОР О АЛОТМАНУ	331
Др Ута Штенцел ОДГОВОРНОСТ ТУРОПЕРАТЕРА ЗА ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ ПУТНИКА	351
Јован Вујичић, асистент ОБАВЕЗА ОРГАНИЗАТОРА ПУТОВАЊА ДА ПУТНИКА ОБАВЕСТИ О ПРОПИСИМА ЗНАЧАЈНИМ ЗА ПУТОВАЊЕ	371

- Мр Зоран Вуковић, асистент**
ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕМАТЕРИЈАЛНУ ШТЕТУ
ЗБОГ ПОВРЕДЕ УГОВОРА, СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ
НА УГОВОР О ОРГАНИЗОВАЊУ ПУТОВАЊА 383
- Андреј Мићовић, асистент**
САНКЦИОНИСАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА
У ВЕЗИ СА ТАЈМ-ШЕРИНГОМ 399

Спорт

- Др Ненад Ђурђевић, редовни професор**
ПРИВАТИЗЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИОНА ТРАНСФОРМАЦИЈА
ОРГАНИЗАЦИЈА У ОБЛАСТИ СПОРТА 419

Услуге од општег интереса

- Др Милан Палевић, ванредни професор**
ПРАВНИ АСПЕКТИ УСЛУГА ВОДОСНАБДЕВАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И ЊИХОВО УСКЛАЂИВАЊЕ СА
ЕВРОПСКОМ РЕГУЛАТИВОМ 459
- Др Срђан Владетић, доцент**
УЛОГА АГРИПЕ У ВОДОСНАБДЕВАЊУ СТАРОГ РИМА 477
- Др Бојан Урдаревић, доцент**
ИНФОРМАЦИЈЕ О ТРЖИШТУ РАДА КАО ПОСЕБНЕ УСЛУГЕ
ЈАВНИХ СЛУЖБИ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ 485

Интелектуална својина и услуге

- Др Един Ризвановић, редовни професор**
ОСВРТ НА ОЗНАКЕ ГЕОГРАФСКОГ ПОРИЈЕКЛА 497
- Др Зоран Миладиновић, редовни професор**
УГОВОР О ЛИЦЕНЦИ РАЧУНАРСКОГ ПРОГРАМА 517
- Ксенија Влашковић**
ОБЛИЦИ ОДГОВОРНОСТИ ЗА УПОТРЕБУ ПОЗНАТИХ
ЖИГОВА КАО КЉУЧНИХ РЕЧИ У *ONLINE* УСЛУГАМА 541
- Др Љубо Пејановић, ванредни професор**
- Др Горан Бејатовић**
ДЕТЕКТИВСКА УСЛУЖНА ДЕЛАТНОСТ И ПОСЛОВИ 551

Медијске услуге

- Др Јелена Вучковић, асистент**
ПРАВО НА ОБАВЕШТЕНОСТ И МЕДИЈСКЕ УСЛУГЕ 565
- Миливоје Лапчевић, асистент**
ПОЈАМ И САВРЕМЕНЕ ФУНКЦИЈЕ УСЛУГА
ЕКОНОМСКЕ ПРОПАГАНДЕ 575

Здравство и социјална заштита

Др Жељко Мирјанић, редовни професор Санда Гверо, асистент РАЗВОЈ УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	589
Др Емилија Станковић, ванредни професор УЛОГА ФАРМАЦЕУТА У ОБЕЗБЕЂЕЊУ ФАРМАЦЕУТСКЕ УСЛУГЕ	605
Др Нина Планојевић, ванредни професор ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ИСТРАЖИВАЧА У ИСПИТИВАЊИМА НОВИХ ЛЕКОВА	615
Др Синиша Варга, ванредни професор ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ, КОМПЛЕМЕНТАРНЕ И АЛТЕРНАТИВНЕ МЕДИЦИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	637
Др Драгица Живојиновић, ванредни професор СЛОБОДА ПРИСТАНКА НА УЧЕШЋЕ У МЕДИЦИНСКОМ ИСТРАЖИВАЊУ У МЕЂУНАРОДНОЈ И СРПСКОЈ РЕГУЛАТИВИ	665
Др Бланка Иванчић-Качер, асистент МЕДИЦИНСКЕ УСЛУГЕ - ИНФОРМИРАНИ ПРИСТАНАК КАО ЈЕДНО ОД ТЕМЕЉНИХ ПРАВА ПАЦИЈЕНТА И ТРАНСПЛАНТАЦИЈА	687
Тамара Ђурђић Милошевић, асистент ЛЕКАРСКА ГРЕШКА И ПРОФЕСИОНАЛНА ОДГОВОРНОСТ ЛЕКАРА	703
Др Драгана Ђорић, доцент АНАЛИЗА ПОЗИТИВНОГ ПРАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ОБЛАСТИ ПРЕВЕНТИВНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ ДО 18 ГОДИНА	717
Мр Вељко Влашковић, асистент УСЛУГА ХРАНИТЕЉСТВА У КОНТЕКСТУ ПРИНЦИПА "НАЈБОЉЕГ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА"	727

Управа

Др Владимир Козар, доцент Весна Билбија ПРЕДМЕТ УГОВОРА О ЈАВНОЈ НАБАВЦИ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА НАБАВКУ УСЛУГА	747
Милан Рапајић, асистент УПРАВНИ УГОВОРИ КАО УСЛУЖНИ ПОСЛОВИ ЈАВНЕ УПРАВЕ	765

Нина Максимовић, асистент ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ ЈАВНО ПРИВАТНОГ ПАРТНЕРСТВА КАО ИНСТРУМЕНТА НОВОГ ЈАВНОГ МЕНАѢМЕНТА	787
Јована Ђуричић, асистент ЈАВНИ УГОВОРИ КОД КОНЦЕСИЈА С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА КОНЦЕСИЈЕ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА	799
Др Зоран Илкић ОСИГУРАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТИ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА	813

Образовање

Др Дејан Матић, доцент ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРАВЦИ БУДУЋЕГ РАЗВОЈА УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ У ОБЛАСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ	831
---	-----

Примена права и заштита корисника услуга

Др Милена Петровић, ванредни професор МЕРОДАВНО ПРАВО ЗА УГОВОРЕ О ОСИГУРАЊУ МАСОВНИХ РИЗИКА У ПРАВУ ЕУ	843
Мр Стојана Кобања, виши асистент СПЕЦИФИЧНОСТИ ПОСТУПКА ЗАШТИТЕ КОЛЕКТИВНИХ ИНТЕРЕСА ПОТРОШАЧА ПРЕД СУДОМ ПРЕМА ЗАКОНУ О ЗАШТИТИ ПОТРОШАЧА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	859
Вељко Турањанин, асистент КАЗНЕНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА ОД ОБМАЊУЈУЋЕГ ПОСЛОВАЊА	879

Услуге и друга са њима повезана питања

Др Маринко Ђ. Учур, редовни професор у пензији	
Др Жељко Бартуловић, редовни професор МОРНАРСКА СЛУЖБА У СРЕДЊОВЈЕКОВНИМ СТАТУТИМА И НАЦИОНАЛНИ КОЛЕКТИВНИ УГОВОР ЗА ХРВАТСКЕ ПОМОРЦЕ НА БРОДОВИМА У МЕЂУНАРОДНОЈ ПЛОВИДБИ (2013-2015)	897
Др Соња Бунчић, редовни професор	
Милена Галетин, асистент ПРЕКОГРАНИЧНО КРЕТАЊЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У ЕУ - ОБЛИЦИ, ОСНОВИ И ПРИМЕРИ	923

Др Маријана Дукић Мијатовић, ванредни професор	
Мр Сања Гонгета, асистент	
<i>SOCIETAS PRIVATA EUROPEA</i> - НАДНАЦИОНАЛНИ ОБЛИК ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ	935
Др Предраг Стојановић, редовни професор	
ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ПОРЕСКЕ УПРАВЕ У ФУНКЦИЈИ ЈАЧАЊА ПОРЕСКОГ МОРАЛА	949
Др Божин Влашковић, редовни професор	
БОЈА У ПОСТУПКУ РЕГИСТРАЦИЈЕ ЖИГА У НЕМАЧКОМ И ЕВРОПСКОМ ПРАВУ	961
Др Свето Пурић, редовни професор	
ПРАВИЛА ВОЂСТВА И УСПЕШАН ЛИДЕР	973
Др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор	
ПРАЊЕ НОВЦА КОРИШЋЕЊЕМ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	985
Др Срђан Ђорђевић, ванредни професор	
ЈАВНО-ПРИВАТНО ПАРТНЕРСТВО СРПСКИХ ОПШТИНА НА КОСОВУ	999
Др Драган Батављевић, ванредни професор	
УСЛУГЕ БАЊСКОГ ТУРИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	1009
Др Мирослав Милосављевић, ванредни професор	
ПРЕДУЗЕТНИК - СУБЈЕКТ УСЛУЖНИХ ПОСЛОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	1027
Др Зоран Јовановић, доцент	
РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ЈАВНЕ УПРАВЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ - ПУТ КА УСЛУЖНОЈ УПРАВИ	1047
Др Жаклина Спалевић, доцент	
УТИЦАЈ ОВЕРЕ ИЗВОДА ОТВОРЕНИХ СТАВКИ НА ЗАСТАРЕЛОСТ ПОСМАТРАНО СА СТАНОВИШТА СУДСКЕ ПРАКСЕ	1061

CONTENT

General Considerations on Services

Christian Armbrüster, Ph.D., Full-time Professor	
STANDARD CONTRACT TERMS AND INFORMATION RULES	3
Srećko Jelinić, Ph.D., Full-time Professor	
PLEADINGS FOR A DETAILED LEGAL REGULATION OF SERVICE ACTIVITIES – PUBLIC SERVICES – PUBLIC SERVICES AND CONSUMER LAW	19
Goran Koevski, Ph.D., Full-time Professor	
Angela Kuzmanova, Ph.D., Assistant Professor	
Ante Aralica LL.M.	
THE SERVICE SECTOR IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND IN THE COUNTRIES IN THE REGION	33
Snežana Miladinović, Ph.D., Full-time Professor	
THE BASIC PRINCIPLES OF OBLIGATORY LAW AND THAIR ROLE AND IMPORTANCE IN THE REGULATION OF SERVICE ACTIVITIES AND CONCEIVING THE SERVICE LAW.....	53
Miodrag Mićović, Ph.D., Full-time Professor	
THE PRICE AS AN ELEMENT OF THE SERVICE CONTRACTS	69
Toni Deskoski, Ph.D., Associate Professor	
Vangel Dokovski LL.M., Associate	
THE (NON) APPLICABILITY OF THE 1980 VIENNA CONVENTION ON CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OG GOODS (CISG) TO MIXED CONTRACTS	81
Radoje Brković, Ph.D., Full-time Professor	
RIGHT TO STRIKE AND A MINIMAL SERVICE CONCEPT.....	97
Damjan Čuprić	
SERVICES IN THE INTERNAL MARKET OF EUROPEAN UNION AND THE LISBON TREATY CHANGES	111

Business Services and Turnover of services

Zoran Pavlović Ph.D., Associate professor	
Branislav Bojić, Assistant Professor	
LEGAL FRAMEWORK TO PROTECT FRANCHISEES IN SERBIA	127
Katarina Ivančević, Ph.D., Associate Professor	
INSURANCE BROKERAGE	143

VIII

Vladimir Mitrevski LL.M., Assistant INSURANCE AGENCY IN LAW OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	171
Velisav Marković, Ph.D., Assistant Professor THE INTERMEDIATION CONTRACT - RIGHTS AND OBLIGATIONS OF AN INTERMEDIARY	185
Aleksandar Klimovski, Ph.D., Assistant Professor Timčo Mucunski, LL.M., Associate DEFINING MANAGEMENT SERVICES WITHIN CONTEMPORARY CORPORATE GOVERNANCE	197

Financial Services

Hrvoje Kačer, Ph.D., Full-time Professor Boris Ivančić FOREIGN CURRENCY CLAUSE AND INTEREST RATE – HAS ANYTHING CHANGED IN RELATION BETWEEN BANKS AND CREDIT BORROWER	217
Jadranka Danović Anastasovska, Ph.D., Full-time Professor Nenad Gavrilović, Ph.D., Assistant Professor THE STRUCTURE AND AMOUNT OF BANK CREDIT CHARGES IN MACEDONIAN LAW: WITH A SPECIAL EMPHASIS TO CONTRACTUAL INTEREST RATES	251
Mirjana Knežević, Ph.D., Associate Professor CONTRCAT ON CRDITE AS SERVICE BUSINESS	279
Zoran Vasiljević, Ph.D., Assistant Professor FORMS OF BANK’S PARTICIPATION IN THE LETTER OF CREDIT RELATIONS	293
Ana Timčić NORMATIVE REGULATION OF PAYMENT OPERATIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA	311

Tourism

Maria Goretti Sanches Lima, M.Sc. TRAVEL AND TOURISM LAW - A FOLD OF THE CONSUMER FIELD OF LAW IN BRAZIL -	323
Dragan Vujisić, Ph.D., Associate Professor AGREEMENT ON ALLOTMENT	331
Uta Stenzel, Ph.D. LIABILITY OF TOUR OPERATORS FOR PERSONAL INJURIES OF TRAVELERS – A Comparison between European and US American Travel Law	351

Jovan Vujičić, Assistant	
OBLIGATION OF THE TOUR TO INFORM THE TRAVELER ABOUT THE RULES SIGNIFICANT FOR TRAVEL	371
Zoran Vuković, LL.M, Assistant	
LIABILITY FOR NON-PECUNIARY DAMAGE FOR BREACH OF THE CONTRACT WITH SPECIAL REGARD TO THE PACKAGE TRAVEL CONTRACT	383
Andrej Mićović, Assistant	
SANCTIONS FOR TIME-SHARING RELATED ABUSES	399

Sport

Nenad Đurđević, Ph.D, Full-time Professor	
PRIVATISATION AND STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE ORGANISATIONS IN THE AREA OF SPORT	419

Services of General Interest

Milan Palević, Ph.D., Associate Professor	
PRIVATISATION AND STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE ORGANISATIONS IN THE AREA OF SPORT	459
Srdan Vladetić, Ph.D., Assistant Professor	
THE ROLE OF AGRIPPA IN WATER SUPPLYING OF ANCIENT ROME	477
Bojan Urdarević, Ph.D., Assistant Professor	
LABOUR MARKET INFORMATION AS A SPECIAL SERVICE PROVIDED BY EMPLOYMENT AGENCIES	485

Intellectual Property and Services

Edin Rizvanović, Ph.D., Full-time Professor	
OVERVIEW OF THE GEOGRAPHICAL INDICATIONS	497
Zoran Miladinović, Ph.D, Full-time Professor	
COMPUTER PROGRAM LICENSE AGREEMENT	517
Ksenija Vlašković	
FORMS OF LIABILITY ON USE WELL-KNOWN TRADEMARKS AS KEY ADWORDS IN ONLINE SERVICES	541
Ljubo Pejanović, Ph.D., Associate Professor	
Goran Bejatović, Ph.D.	
DETECTIVE SERVICE ACTIVITY AND JOBS	551

Media Services

Jelena Vučković, Ph.D., Assistant	
THE RIGHT TO BE INFORMED AND MEDIA SERVICES - with special emphasis on advertising	565

Milivoje Lapčević, Assistant TERM AND MODERN FEATURES OF SERVICES OF ECONOMIC ADVERTISING	575
--	-----

Health Care and Social Protection

Željko Mirjanić, Ph.D., Full-time Professor Sanda Gvero, Assistant DEVELOPMENT OF SOCIAL WELFARE SERVICES	589
Emilija Stanković, Ph.D., Associate Professor THE ROLE OF A PHARMACIEST IN PROVIDING PHARMACEUTICAL SERVICES	605
Nina Planojević, Ph.D., Associate Professor LEGAL POSITION OF RESEARCHERS IN CLINICAL TRIALS OF NEW DRUGS	615
Siniša Varga, Ph.D., Associate Professor THE LEGAL REGULATION OF TRADITIONAL, COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE IN THE REPUBLIC OF SERBIA	637
Dragica Živojinović, Ph.D., Associate Professor FREEDOM OF GIVING CONSENT TO PARTICIPATE IN MEDICAL RESEARCH IN INTERNATIONAL AND SERBIAN REGULATIONS	665
Blanka Ivančić-Kačer, Assistant MEDICAL SERVICES - INFORMED CONSENT AS ONE OF THE FUNDAMENTAL PATIENTS RIGHTS AND TRANSPLANTATION	687
Tamara Đurđić Milošević, Assistant MEDICAL ERROR AND PROFESSIONAL PHYSICIAN RESPONSIBILITY	703
Dragana Ćorić, Ph.D., Assistant Professor ANALYSIS OF ENACTED LAWS IN THE REPUBLIC OF SERBIAN	717
Veljko Vlašković, LL.M., Assistant FOSTER CARE SERVICE IN THE CONTEXT OF 'THE BEST INTERESTS OF THE CHILD' PRINCIPLE	729

Administration

Vladimir Kozar, Ph.D., Assistant Professor Vesna Bilbija, LL.M. SUBJECT OF A PUBLIC PROCUREMENT WITH SPECIAL REFERENCE TO THE PROCUREMENT OF SERVICES	747
--	-----

Milan Rapajić, Assistant	
ADMINISTRATIVE CONTRACTS AS A SERVICE OF PUBLIC ADMINISTRATION	765
Nina Maksimović, Assistant	
LEGAL REGULATION OF PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP AS AN INSTRUMENT OF NEW PUBLIC MANAGEMENT	787
Jovana Đuričić, Assistant	
PUBLIC CONCESSION CONTRACT WITH A PARTICULAR EMPHASIS ON SERVICES CONCESSION	799
Zoran Ilkić, Ph.D.	
LIABILITY INSURANCE OF PUBLIC NOTARIES	813

Education

Dejan Matić, Ph.D., Assistant Professor	
POTENTIAL DIRECTIONS OF FUTURE DEVELOPMENT OF SERVICE ACTIVITIES IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION IN SERBIA	831

Enforcement and protection of service users' rights

Milena Petrović, Ph.D., Associate Professor	
CHOICE OF LAW RULES FOR INSURANCE CONTRACTS COVERING A MASS RISK IN EU LAW	843
Stojana Kopanja, LL.M., Senior Assistant	
SPECIFICS OF PROCEDURAL PROTECTION OF COLLECTIVE CONSUMERS' INTERESTS BEFORE THE COURT IN THE LIGHT OF THE PROVISIONS OF THE CONSUMER PROTECTION ACT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE REPUBLIC OF SRPSKA	859
Veljko Turanjanin, Assistant	
CRIMINAL LAW PROTECTION OF CONSUMERS FROM DECEPTIVE BUSSINES	879

Services and Other Related Issues

Marinko Učur, Ph.D., Full-time Professor	
Željko Bartulović, Ph.D., Full-time Professor	
SAILOR'S SERVICE IN MEDIEVAL STATUTES AND NATIONAL COLLECTIVE AGREEMENT FOR CROATIAN SEAFARERS ON SHIPS IN INTERNATIONAL NAVIGATION (2013-2015)	897

Sonja Bunčić, Ph.D., Full-time Professor	
Milena Galetin, Assistant	
THE CROSS-BORDER MOBILITY OF COMPANIES IN THE EUROPEAN UNION - FORMS, BASIS AND EXAMPLES	923
Marijana Dukić Mijatović, Ph.D., Associate Professor	
Sanja Gongeta, LL.M., Assistant	
SOCIETAS PRIVATA EUROPAEA – SUPRANATIONAL FORM OF LIMITED LIABILITY COMPANY IN THE EUROPEAN UNION	935
Predrag Stojanović, Ph.D., Full-time Professor	
POTENTIALS AND LIMITS OF TAX ADMINISTRATION IN THE FUNCTION OF STRENGTHENING TAX ETHICS	949
Božin Vlašković, Ph.D., Full-time Professor	
COLOUR IN THE REGISTRATION OF THE TRADEMARK IN GERMAN AND EUROPEAN LAW	961
Sveto Purić, Ph.D., Full-time Professor	
RULES OF LEADERSHIP AND SUCCESSFUL LEADER	973
Jasmina Labudović Stanković, Ph.D., Associate Professor	
MONEY LAUNDERING USING SECURITIES	985
Srdan Đorđević, Ph.D., Associate Professor	
PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP OF SERBIAN MUNICIPALITIES IN KOSOVO	999
Dragan Bataveljić, Ph.D., Associate Professor	
THE SERVICES OF SPA TOURISM IN THE REPUBLIC OF SERBIA	1009
Miroslav Milosavljević, Ph.D., Associate Professor	
ENTREPRENEUR - SERVICE OPERATIONS SUBJECT TO SERBIA	1027
Zoran Jovanović, Ph. D., Assistant Professor	
RATIONALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA - THE WAY TOWARDS SERVICE-ORIENTED ADMINISTRATION	1047
Žaklina Spalević, Ph.D., Assistant Professor	
THE IMPACT OF THE CERTIFICATION STATEMENTS OF OPEN ITEMS ON OBSOLESCENCE FROM THE STANDPOINT OF JUDICIAL PRACTICE	1061

*Др Маринко Ђ. Учур, редовни професор у пензији
Др Жељко Бартуловић, редовни професор
Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*

УДК: 341.241:347.79(497.5)"04/14"

МОРНАРСКА СЛУЖБА У СРЕДЊОВЈЕКОВНИМ СТАТУТИМА И НАЦИОНАЛНИ КОЛЕКТИВНИ УГОВОР ЗА ХРВАТСКЕ ПОМОРЦЕ НА БРОДОВИМА У МЕЂУНАРОДНОЈ ПЛОВИДБИ (2013-2015)

Резиме

У првом дијелу рада анализирају се прописи средњовјековних статута на источној обали Јадрана који се односе на службу морнара, закључење уговора, врсте уговора, пловидба на једно путовање, на одређено вријеме и удио у добити, одговорност морнара за рад, кршење обавеза и др. што даје занимљиву слику и отвара питање паралела са сувременим радним односима помораца

*Синдикат помораца Хрватске и бродари у Републици Хрватској закључују нови колективни уговор у складу с конвенцијама и препорукама Међународне организације рада, Уставом и законима Републике Хрватске те уређују бројна питања живота и рада помораца. У другом дијелу номотехнички се анализира садржај Националног колективног уговора за хрватске поморце на бродовима у међународној пловидби (2013-2015) склопљеног 21. 06. 2013. између Синдиката помораца Хрватске и *Mare Nostrum* - удруге хрватских послодаваца - бродара у међународној поморској пловидби, у примјени од 01. 07. 2013.*

Кључне ријечи: *средњовјековни статут, поморско право, колективни уговор, синдикат помораца, бродари, рад помораца, међународна пловидба.*

1. Увод

Море је пут отворен свим народима и државама, заједничка благодат и извор добара за цијело човјечанство. Друштвени односи који се тичу мора и пловидбе од давнина су били предмет нормирања. Морнари и њихова служба такођер су нормирани у правним изворима још од антике. Тако у Хамурабијевом закону из 17. ст. пр.н.е., грчкој *Lex Rhodia de iactu* из 5. ст. пр.н.е., римском и бизантском праву (нпр. *Nomos rodion nautikos* из 8. или 9. ст.,

Базилике цара Лава IX из 9. ст.), млетачки прописи од XIII. ст на даље итд.¹ Костренчић је подијелио статуте на источној страни Јадрана у двије групе, при чему „сјеверна“ има за узор млетачке „*Statuta navium*“ или „*Capitulare nauticum*“ из 1255. (статути Задра из 14. ст., Сплита из 1312., Скрадина, Крка на латинском језику из 16. ст., Раба из 14. ст., те дјеломично Пага 1433. и Шибеника из 15. ст.), а „јужна“ има за узор Статут Дубровника из 1272. (статути Хвара из 1331. и Котора са почетка 14. ст.). Трогирски из 1322. и Корчулански статут из 1264. не могу се сврстати нити у једну групу.² Овдје ћемо понајвише анализирати Дубровачки статут који је читаву једну књигу (*liber*) тј. VII поглавље која садржи 67 глава (*capitul*) посветио поморском праву.³ У Дубровнику су се поморски спорови рјешавали пред редовним судовима, иако је 1535.-1540. дјеловао посебан поморски суд, а од 1629. Конзулат мора (*Consulatus maris*) пред којим се расправљало о поморским незгодама.⁴ Поморски спорови рјешавали су се сумарно, убрзано, у било који дан. Ако би се спор ријешио у комуни која није била матична лука брода, незадовољна странка могла је тражити поновну расправу пред судом комуне која је матична лука.⁵ Од 1377. у Дубровнику постоји карантена (лазарет). Морнаре и друге особе са бродова прегледавао је државни хирург, а трошкове је плаћала благајна Републике новцем од царинских прихода.⁶

2. О морнарској служби

У статутима се морнар назива „*officium marinariae*“ (маринер), док се за посебне службе користе други називи, нпр. за кормилара „*officium temonariae*“ (*тимуљер*). Према Статуту Пуле из 15. ст. морнарска се служба уговарала давањем капаре (Средњовековна капара није морала имати посебну новчану вриједност већ је то могао бити најмањи новчић те је имала улогу симболичног прихвата уговорне обвезе која је тим часом постајала важећа и утужива.) или давањем „вјере“ (*fides*) на тај начин да су уговорне стране међусобно стиснуле

¹ *Поморска енциклопедија*, Југославенски лексикографски завод, књ. 6, Загреб 1983, стр. 332-334; Јакаша, Б., *Уџбеник пловидбеног права*, 2. изд, Народне новине, Загреб 1983, стр. 1-7.

² Цвитанић, А., *Наше средњовековно поморско право*, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, Сплит 1979, стр. 209; *Поморска енциклопедија*, стр. 336-337.

³ Текст и пријевод статута према *Статут града Дубровника 1272.*, Хисторијски архив Дубровник, Дубровник 1990. и Шундрица, З., *Пријевод седме књиге Дубровачког статута*, Хисторијски архив, Дубровник 1972.

⁴ *Поморска енциклопедија*, књ. 6, стр. 269.

⁵ Текст и пријевод статута према *Статут града Сплита*, Књижевни круг, Сплит 1998., књига VI, глава 72 (даље се наводе само римски бројеви за књигу, а арапски за главу прописа).

⁶ *Поморска енциклопедија*, књ. 6, стр. 265-276.

руку или ударили руком о руку.⁷ Исто одређује и Рапски статут из 14. ст. наводећи давање капаре (*per arras*) или вјере (*per fidantiam*) као и Задарски из 14. ст.⁸

Морнаре можемо подијелити у 3 категорије овисно о врсти зараде коју примају за свој рад.

2.1. *Marinarii ad marinariciam*

Marinarii ad marinariciam представљају категорију морнара који на основу уговора раде за фиксну плаћу, а унутар ове групе можемо разликовати оне који раде: а) на одређено вријеме, нпр. 6 мјесеци или како је то било уобичајено у Задру до дана св. Андрије и б) за одређено путовање тј. „вијађ“ (*viaggio*), који се у Дубровачком статуту зову „*маринарии ад виаџум*“⁹; а у Статуту Задра „*ад виатициум*“. Они плове за фиксну плаћу „*mercedem*“.

Дужни су довршити започето путовање и не могу безразложно напустити брод, па и онда када је морнару на одређено вријеме истекло раздобље службе. „...ако би нетко од њих противно учинио и напустио брод, дужан је вратити патруну¹⁰ брода или његовом замјенику двоструко од оног што је примио или имао примити за плаћу“¹¹, „с тим да сваки од њих прими више за онолико дана колико је дуже остао сразмјерно плаћи.“¹² Према Задарском статуту, морнари на одређено вријеме добивали су плаћу у 3 рате, прву на дан склапања уговора, а остале на почетку друге и треће трећине путовања.¹³ Ако је бродовласник унајмио морнаре за путовање изван Јадрана (*ултра Гулфум*) па је промијенио план пута, они морају остати на броду, али није смио ушловити у забрањену луку.¹⁴

Морнари су морали извршити свој дио уговорне обавезе. Крчки и Рапски статут забрањују морнару да напусти брод. Патрун има право задржати морнара ако овај жели напустити брод противно уговору. Ако морнар напусти брод потајно или силом дужан је надокнадити штету у двоструком износу

⁷ Текст и пријевод према *Пулски статут*, Повијесни музеј Истре, Пула 2000, IV, 34.

⁸ Текст и пријевод према Маргетић, Л., Стрчић, П., *Статут рапске комуне из 14. столјећа*, Град Раб и Адамић, Раб – Ријека 2004, III, 24; текст и пријевод према, *Задарски статут*, Огранак Матице хрватске у Задру и Хрватски државни архив у Загребу, Задар 1997., IV, 65.

⁹ Дубровачки статут, VII, 43.

¹⁰ *Патрун* брода (*dominus navis, parum*) почетно је означавао власника брода, а када се брод даје у закуп онда је то бродар. Костренчић, М., стр. 888; Цвитанић, А., Наше..., 214-215.

¹¹ Дубровачки статут, VII, 12.

¹² *Нав. дјело*, VII, 22.

¹³ Статут Задра, IV, 44, Беуц, И, *Статут задарске комуне из 1305. године*, Вјесник Државног архива у Ријеци, бр. II, Ријека 1954., стр. 694.

¹⁴ Статут Задра, IV, 54. Беуц, И., *нав. дјело*, стр. 692.

према Крчком, а Рапски одређује да ће га суци казнити по слободној процјени.¹⁵ Задарски статут одређује да морнару на броду носивости изнад 100 милијара који напусти брод, патрун може задржати плаћу док не изврши уговор. Ако је тајно или силом напустио брод плаћа двоструку казну, а суци га кумулативно могу и казнити по својој процјени.¹⁶

Дубровачки морнари су уживали одређену заштиту, „ако пак патрун или његов замјеник, у одређеном року, не исплати морнаре, послједице тога рока дужан је дати морнарима двоструку плаћу.“¹⁷ Задарски статут утврђује обавезу бродовласника да морнаре исплати у уговореном року, а ако то не учини у року од 8 дана мора им платити двоструки износ ако се налази у луци.¹⁸

Нешто је неповољнији положај морнара који оболе. Разликују се двије ситуације; ако се разболио у Дубровнику прије почетка путовања и примио плаћу, мора је вратити патруну или замјенику; а ако је брод испловио из Дубровника па је морнар због болести искрцан у неком мјесту, од плаће ће примити онолико колико је радио на броду.¹⁹ Ако морнар који плови за плаћу умре, насљедницима треба исплатити размјерно његовој служби на броду.²⁰ Крчки статут прописује дужност патруна да насљедницима исплати плаћу за цијело путовање ако је морнар умро за вријеме пловидбе по Јадранском мору,²¹ а исто и Статут Сплита.²²

2.2. Marinarii ad partem

Marinarii ad partem (морнари на удио) су категорија морнара који не раде за плаћу, већ за одређени удио у добити. Патрун је склапао уговор с нокјером²³

¹⁵ Текст Крчког статута према Лусардо, А., Беста., Е., *Статута Веглае*, Милано 1945., III, 71 и 64; Рапски статут, III, 22 и 23.

¹⁶ Статут Задра IV, 32. Беуц, И., *нав. дјело*, стр. 692.

¹⁷ Статут Дубровника, VII, 12. Крчки статут такођер познаје обавезу исплате у одређеном року, III, 65.

¹⁸ Статут Задра, IV, 33.

¹⁹ Дубровачки статут, VII, 24.

²⁰ Дубровачки статут, VII, 25. Према Задарском статуту, IV, 63 ако морнар умре не одслуживши ни трећину насљедници имају право на трећину плаће као минимум. Беуц, И., *нав. дјело*, стр. 695.

²¹ Крчки статут, III, 69.

²² Сплитски статут, VI, 59. Види и Цвитанић, А., *Правно уређење сплитске комуне по Статуту из 1312. године*, Сплит 1964, стр. 172.

²³ Нокјер (*навклир*) је капетан или управитељ брода, који уједно може, али и не мора бити власник брода или бродар. Временом се из овога развила и посебна дужност вође палубе (вође морнара, *ноштрома*). Види Костренчић, М., *Поморско право у статутима приморских наших градова и отока*, Мјесечник правничког друштва у Загребу, бр. 9, Загреб 1914., стр. 891-892; Цвитанић, А., *Наше...*, стр. 215.

и морнарима те им препуштао одређени дио добитка што га брод заради пријевозом робе и путника. На тај начин они осим права преузимају на себе и обвезе јер размјерно удјелу носе трошкове одржавања и поправка брода,²⁴ као и штету која је настала на роби због тога што брод није добро „шуперен“ (изолиран) па пропушта воду.²⁵ Наравно да такви морнари носе и пословни ризик. Висину удјела у добити патрун и посада утврђују уговором. У случају спора о висини удјела, уколико није било других свједока, вјерује се изјави патруна.²⁶

Осим у Дубровачком статуту о овим морнарима говоре и Статут Задра (I, 71), Анцоне (гл. 44) и Траниа (гл. 10. и 12). Статути Венеције их не спомињу.²⁷ У 16. и 17. стољећу овај начин пловидбе био је толико карактеристичан за Дубровник да су га на Апенинском полуотоку звали „пловити на дубровачки начин“.²⁸ Ова врста уговарања јавила се услјед несигурности поморских путовања, а када то престаје превладава уговарање уз фиксну плаћу.

У случају диобе добитка изван Дубровника, писар (*шкриван*) пописује добивене удјеле јер се у случају касније утврђене штете враћа размјеран дио примљенога до висине добивенога.²⁹

У случају болести морнар *ad partem* се налази у бољој ситуацији од морнара *ad marinariam*. Ако се разболи прије поласка брода из Дубровника долази до раскида уговора између њега и патруна. У случају да је брод испловио, припада му његов удио макар је током пута искрцан у неком мјесту. Такођер прима одређени износ на име трошкова (*ekspense*) за уздржавање. Морнару удио припада само за прво, али не и за слиједећа путовања. Ако би се брод вратио у луку гдје је морнар искрцан он се може укрцати ако је оздравио, осим ако брод није укрцао другог морнара као замјену.³⁰ Ако морнар умре његовим насљедницима припада удио у добити само за то путовање.³¹

Нокјер и морнари који плове на удио не смију напустити брод када исплове из Дубровника без сугласности патруна или замјеника уз пријетњу глобе од 25 перпера. Половина глобе иде опћини, а друга половина броду с нокјером и морнарима. Ако нетко напусти брод у Дубровнику глоба износи 10 перпера. Глоба се неће платити у оправданим случајевима о чему је одлучивао кнез и његов суд.³²

²⁴ Статут Дубровника, VII, 1.

²⁵ Статут Дубровника, VII, 6.

²⁶ Статут Дубровника, VII, 30.

²⁷ Костренчић, М., *нав. дјело*, стр. 961.

²⁸ Поморска енциклопедија, књ. 2, стр. 272.

²⁹ Статут Дубровника, VII, 28.

³⁰ Дубровачки статут, VII, 23.

³¹ Дубровачки статут, VII, 25.

³² Дубровачки статут, VII, 11

2.3. *Marinarii in entega*

Ентега је посебна врста трговачког и поморског удруживања. Име је добила према грчкој ријечи *entithemi* (уносити). Сачињавају је 3 стране. Патрун даје брод, морнари улажу рад, а трговац/финанцијер улаже новац или изнимно робу којом се тргује.³³ Добитак се дијели на 3 дијела. Ако брод плови унутар Јадрана све три стране дијеле по 1/3 добити. Ако плове изван Јадрана улагач капитала добива половину, а патрун и морнари по 1/4 сваки.³⁴ Новац који се носи на броду и служи за трговање иде на ризик власника новца ако пропадне услијед невремена или пиратског напада.³⁵ Но, ако брод доживи бродолом штета ће се надокнадити из читавог добитка, док ентега остаје недирнута.³⁶ Ако су нојер и морнари примили ентеге под увјетом да плове по Јадрану, не смију то прекршити без дозволе већине власника ентега. Ако би ипак испловили без дозволе изван Јадрана па током пута пропадну ентеге или дио, сву штету носе нојер и морнари.³⁷ За ентеге међусобно вриједи принцип хаварије („заједничке судбине“), у случају штете од невремена или гусара.³⁸

Ентеге се састоје најчешће од новца, но особа може дати и робу за продају која улази у ентеге. Роба иде на ризик те особе и тек када буде продана, новац од продаје улази у ентеге.³⁹ Морнари могу склопити и посебан посао у своју особну корист служећи се правом *parapsodija* (*накотилја*), тј. правом морнара да уз дозволу нојера у ручном пртљагу укрца одређену робу коју може продати за своју зараду. Како не би дошло до запостављања интереса ентеге тј. удруживања патрун/и који нису путовали имају право преузети од морнара купљену робу уз накнаду, али само до висине неуложених ентега.⁴⁰

Дубровачки статут из 1272. садржи чак 10 прописа о ентеги, али она већ у 16. столећу нестаје.⁴¹ Морнари који су пловили за плаћу били су у слабијем положају у односу на друге двије категорије које су представљале подузетнике који носе ризик, али могу остварити и већу добит.

³³ Костренчић, М., *нав. дјело*, стр. 962; Шундрица, *нав. дјело*, стр. 15; Цвитанић, А., *нав. дјело*, стр. 222.

³⁴ Дубровачки статут, VII, 42. и 43.

³⁵ Дубровачки статут, VII, 42.

³⁶ Дубровачки статут, VII, 47.

³⁷ Дубровачки статут, VII, 48.

³⁸ Дубровачки статут, VII, 44.

³⁹ Дубровачки статут, VII, 44.

⁴⁰ Дубровачки статут, VII, 53.

⁴¹ Костренчић, М., *нав. дјело*., стр. 963.

3. Опћенито о морнарима

Морнари за плаћу у Дубровнику дужни су укрцавати и искрцавати терет са брода,⁴² исто тако и у Задру гдје пуне брод баластом, примају, слажу и искрцавају робу осим у Венецији, а крцају и патрунова дрва.⁴³ Према Трогирском статуту морнари брину о манипулацији теретом само ако патрун не нађе носаче.⁴⁴

Ако је дубровачки морнар, али и друге особе са брода, ухваћен у некој луци због наплате туђег дуга (тзв. *репресалије*) и претрпи штету, она се надокнађује заједнички од свих на броду, тзв. заједница брода (*comunitas navis*).⁴⁵ Ако би брод упловио у луку или друго мјесто па морнар изађе на копно, али не у служби брода и буде заробљен сам сноси штету. Ако изађе вољом патруна или нојера, штету ће надокнадити заједница брода.⁴⁶ Слично прописује и Статут Задра који забрањује напуштање брода у луци осим уз патронову дозволу, а у противном се плаћа казна од 20 солди за сваки дан док се са брода „на сидру“ изван луке не смије уопће сићи.⁴⁷

Дубровачки морнар није смио укрцати кријумчарену или забрањену робу, а ако то учини дужан је надокнадити сву насталу штету.⁴⁸ Посебне казне предвиђене су ако би морнари намјерно оштетили брод или починили крађу на броду. Штета се надокнађује у двоструком износу, а за крађу у четворострукој вриједности ствари. Уз то постоји и казнена одговорност.⁴⁹

Број морнара на броду утврђен је дубровачким прописом 27. 10. 1341. и овисио је о носивости брода. Брод носивости 20-30 милијара мора имати 8 морнара и „малога“, од 30-50 милијара 10 морнара и „малога“, 80-100 милијара 14 морнара и „малог“, а изнад тога одлучује кнез и вијеће. Други пропис утврђивао је и број морнара на баркама које плове ријеком Дрим.⁵⁰ Сплитски статут одређивао је број морнара према величини брода и даљини путовања.⁵¹ Морнари су према пропису од 16. 01. 1336. морали бити наоружани штитом,

⁴² Дубровачки статут, VII, 12. Цвитанић, *Наше...*, стр. 218. пише да су морнари морали крцати само терет који припада патруну.

⁴³ Статут Задра, IV, 68. и 69., БЕУЦ, *Статут...*, стр. 693.

⁴⁴ Текст и пријевод према *Статут града Трогира*, Књижевни круг, Сплит 1988., II, 106.

⁴⁵ Статут Дубровника, VII, 32.

⁴⁶ Статут Дубровника, VII, 31.

⁴⁷ Статут Задра, IV, 46.

⁴⁸ Дубровачки статут, VII, 36.

⁴⁹ Крчки статут III, 66 и 68.

⁵⁰ Дубровачки статут, *Liber omnium reformationum*, стр. X, 12 и XI, 2. Милијар износи око 420 кг према Шундрица, Б., нав. дјело, стр 10, 19-21.

⁵¹ Статут Сплита, VI, 14 и 84. Цвитанић, А., *Правно...*, стр. 166.

мачем и шљемом под пријетњом казне од 6 гроша за сваки дио опреме који недостаје.⁵²

Од 1358. патруни су смјели укрцавати само Дубровчане као морнаре.⁵³ Статути Венеције садрже више ограничења у погледу особа које се смију укрцати као морнари. Гл. 32. садржи забрану укрцаја млађих од 18 година, странаца и слугу у власти господара на бродове (*miles, peregrinos et serviens*).⁵⁴ Дубровачки статут допушта и зависним особама (*servi*) да плове као морнари при чему се сматрају слободним особама. Све што би зарадили припада њиховим господарима. Ако би таква особа побјегла изван Дубровника његов удио припада господару. Нокјер има право кажњавати такве особе, а ако они побјегну због тога, нокјер и морнари нису дужни дати накнаду док удио у заради припада господару особе. Патрун је могао довести на брод своје зависне особе, али они остају у зависном положају и не сматрају се слободнима, називају се *conducti*.⁵⁵ У Задру су морнари могли бити особе у власти оца тј. млађи од 20 година те слуге у власти господара. Ако су такви укрцани без дозволе оца или господара издвајали су од своје плаће глобу.⁵⁶

4. Опћенито о савременим радним односима помораца и колективном уговарању

Односи у поморству су сложени, живи и промјенљиви. На морским просторима одвија се пловидба пловним објектима различитих бродара и застава. Међу њима су поморци који плове на бродовима под хрватском заставом. Они су запослени код бродара, чији појам одређује Поморски законик: „*бродар јест физичка или правна особа која је као посједник брода носител пловидбеног потхвата с тиме што се претпоставља, док се не докаже противно, да је бродар особа која је у уписник бродова уписана као власник брода*“.⁵⁷ Брод је способан за пловидбу ако удовољава прописаним увјетима, међу које спада и удовољавање прописаним правилима у погледу „*защите при раду и смјештаја посаде и других особа запослених на броду..., ако има прописани број стручно оспособљених чланова посаде*“.

Због специфичности у регулирању пловидбе, а наполе радноправног и социјалноправног статуса помораца, ове односе регулирају бројне конвенције и препоруке Међународне организације рада (даље: МОП) и прописи држава под чијим заставама плови брод. Национално законодавство ће се стварати и

⁵² Дубровачки статут, VIII, 78. О обавези наоружања говоре Рапски статут, 281, Задарски IV, 5-12, Сплитски III, 25 и IV, 61.

⁵³ Шундрица, Б., *нав. дјело*, стр. 15.

⁵⁴ Костренчић, М., *нав. дјело*, стр. 964.

⁵⁵ Дубровачки статут, VII, 20.

⁵⁶ Статут Задра, IV, 47.

⁵⁷ Поморски законик, Народне новине број 181/04., 76/07., 146/08., 63/11. и 56/13.

примјењивати, али је нужно да се успоредо ствара и развија аутономна регулатива. Ту се, првенствено мисли на колективне уговоре за поморце. Ради се о колективном уговору који чини непосредни правни основ за остваривање (реализирање) и заштиту права, обвеза и одговорности помораца код одређеног бродара. За разлику од других гранских колективних уговора овај се склапа с асоцијацијом (удругом) бродара након што су развијени односи удруживања и овлаштења постојеће Удруге хрватских послодаваца - бродара у међународној поморској пловидби (даље: „*Mare Nostrum*“).

Учињен је велики напор за обликовање и потписивање овог колективног уговора. Процес колективног преговарања је дуг и сложен. Међутим, сложенији је и за очекивати је дужи процес његове примјене, јер у реализацији онога што је уговорено долази до изражаја сва сложеност бројних специфичних односа између бродара и помораца, односно њиховог синдиката, специфичности сваког брода, новчаних накнада, посаде, платне љествице и др. што произлази из специфичности дјелатности у међународној пловидби. Колективним уговором се потврђује начело коалиције, односно синдикалног организовања и радничког легалног дјеловања. У наглашено специфичним односима помораца то још више долази до изражаја.

5. Појмовна одређења

Колективни уговор за поморце на бродовима јест споразум, писмено закључен између радничке синдикалне организације, како је она организирана и конституирана на разини дјелатности: Синдиката помораца Хрватске и послодавца – бродара на чијим су бродовима укључени поморци у међународној пловидби.⁵⁸ Национални колективни уговор за хрватске поморце на бродовима у међународној пловидби (даље: НКУ) односи се на све поморце хрватске држављане који плове ради трговине и обављања пријевозних услуга по морима широм свијета, а у складу с опће признатим начелима и обичајима пловидбе на мору „у међународној пловидби, без обзира на врсту уговора, уписник у који је брод уписан и власништво над бродом“.

Темељна обиљежја овог колективног уговора су:

а) нормативни карактер, нормативни уговор (уговор-правило, уговор-закон, уговор-статут), јер је извор правних правила за увјете живота и рада субјеката радног и социјалноправног односа у дјелатностима поморства, за разлику од уговора о раду (уговора о запошљавању) који је извор субјективних права и обвеза; б) уговорне стране: у име радника помораца, то је њихова синдикална организација - Синдикат помораца Хрватске и Удруга хрватских послодаваца - бродара у међународној поморској пловидби („*Mare Nostrum*“);

⁵⁸ Синдикат помораца Хрватске има сједиште у Ријеци и чланица је Међународне организације транспортних радника – *ITF (International Transport Workers' Federation)* чије је сједиште у Лондону.

ц) закључен је у писаној форми (зато што је нормативан) па та, писана форма, у овом случају јест *essentialia negotii*; д) регистрира се на начин како је одређено Законом о раду у Министарству рада (а тако пише и у колективном уговору); е) клаузуле морају бити у складу са законом, конвенцијама и препорукама МОП-а и Међународне организације транспортних радника (*International Transport Workers' Federation - ITF*); ф) „надређен“ је регулирању ових питања у организацији бродара, као послодавца, јер његови опћи акти не могу садржавати норме којима се уређују права нижа од утврђених у НКУ, а могу бити више и повољније за поморце код тог бродара-послодавца; г) саставни дио тог нормативног дијела су „Опћи додаци“ (1-4) и „Посебни додаци“.

Радни је однос „*добровољно, споразумно, уређено и основано непосредно и трајно обављање одређене врсте посла од неке физичке особе (послопримца), која се обвезала на одређеном мјесту, кроз одређено вријеме, као занимање и уз плаћу радити на производним средствима која нису њезино власништво.*“⁵⁹ Пренесено на садржај НКУ можемо рећи да је радни однос поморца добровољно, споразумно, законом, конвенцијама и препорукама, те колективним уговором и опћим актима уређено и основано, непосредно обављање послова на броду од поморца, који се обвезао на броду, као члан посаде, кроз одређено вријеме, као занимање и уз плаћу радити у служби бродара, на темељу уговора о раду односно уговора о запошљавању који на темељу НКУ, закључује послодавац с поморцем.

Поморски законик дефинира посаду брода овако: „*Посаду брода чине особе укrcане за обављање послова на броду и уписане у попис посаде.*“ И даље: „*За обављање послова којима се осигурава пловидба брод мора имати одговарајући број чланова посаде с прописаном стручном спремом.*“ Укрцање јесте акт којим се одређеној особи даје право боравка на броду, а та особа је дужна обављати послове члана посаде. Уношење у попис посаде је формални акт укрцања. Укрцана особа искрцањем престаје бити члан посаде брода.⁶⁰

Све до 1926, односно 1936. године у конвенцијама и препорукама МОП-а користио се појам морнар. Први пут је појам поморац кориштен у Препоруци о инспекцији рада (помораца) 1926. године и касније у Конвенцији 1936. године.⁶¹ Често се у литератури и прописима налазе појмови „члан бродске

⁵⁹ Чуклић, Л., *Радно право*, Школска књига, Загреб, 1984, стр. 5, 63 и 64.

⁶⁰ Учур, М., Карактеристични радни и социјални критерији и мјерила за остваривање права и дужности помораца, Човјек на броду, Факултет за поморство и саобраћај Ријека и Педагошки факултет Ријека, Ријека, 1988, стр. 155-170; Учур, М., *Регистрација уговора о раду помораца и рибара*, Поморски зборник 34 (1996)1, 193-211, Ријека.

⁶¹ У Конвенцији бр. 8 о накнади за незапосленост због бродолома, појам „морнар“ одређен је за све особе запослене на сваком броду као поморском пловном објекту, који обавља поморску пловидбу. Једнако је и с Конвенцијом МОП-а бр. 9 (1920) о запошљавању морнара, која у чл. 1. Каже: „*При кориштењу ове Конвенције израз „морнар“ се користи за све особе, које су чланови посаде на бродовима, који обављају поморску пловидбу, осим часника.*“

посаде“, „посада трговачких бродова“ или „радник запослен у морском промету“ или „особе уписане у попис посаде и укrcане на брод“. Ипак, рецимо да је поморац шири појам од појма „члана бродске посаде“, јер је члан посаде само онда када плови, након што је уписан у попис посаде и укrcан на поморски брод, а поморац може бити запослена, неукrcана особа и незапослена особа с тим звањем. У том смислу треба тумачити и одредбе Поморског законика које се односе на посаду брода.

У документацији МОР-а налазе се и трагови расправа да ли се појам поморац има користити и за жену-поморца и за мушкарца-поморца, па је експертна комисија дала потврдан одговор јер појам „поморац“ укључује сваку особу запослену на поморском броду. У чл. 1. ст. 3. НКУ пише: „*Ријечи у мушком роду односе се и на женски род и обратно, сукладно захтјевима текста.*“

Брод „*значи брод поједине чланице и Послодавца наведен у листи бродова у Посебном додатку (Листа бродова)*“ – чл. 1. НКУ. И око појма брода водила се посебна расправа у Међународној организацији рада, па се у документацији налази податак о разликовању „*поморског брода*“ и „*рибарског брода*“.⁶² За ово је битна и класификација дјелатности.⁶³

Форма колективног уговора „чува“ његов садржај. У ту форму спадају: назив, субјекти, потписници, регистрација, објављивање и ступање на снагу, остваривање права и обвеза субјектата, поступак рјешавања спорова, поступак и случајеви када се може захтјевати његова измјена, увјети, рокови и разлози отказа, штрајк и друга права синдиката.

6. Правна нарав (природа) НКУ

Национални колективни уговор за поморце резултат је успјешног преговарања двије точно одређене стране, легитимна субјекта колективног преговарања. То је вјешта прилагодба Колективног уговора *ITF* – секција за поморце уз максимално поштивање конвенција и препорука које је ратифицирала (или нотифицирала) Р. Хрватска те законодавства у Р. Хрватској које се односи на садржај НКУ.⁶⁴

Дана 01. 07. 2013. године почео се примјењивати НКУ као *sui generis* уговор двије стране: Синдиката помораца Хрватске (СПХ) члана Међународне федерације транспортних радника - *ITF* и „*Mare Nostrum*“: по форми, по

⁶² Куовску, Р., Радован, А., *Конвенције ин припорочила Меднародне организације дела, с коментарјем*, Љубљана, 1975, стр. 195.

⁶³ Закон о националној класификацији дјелатности, Народне новине 98/94.

⁶⁴ Одлука о објављивању конвенција Међународне организације рада којих је Република Хрватска странка на темељу Нотификације о сукцесији, Народне новине – Међународни уговори, бр. 2 од 22. 02. 1994. године, бр. 6/95 и др. Види: Учур, М., *Радноправни статус помораца*, Правни факултет Ријека, Ријека, 2003.

садржају, а након склапања, регистрације и објаве у „Народним новинама“ и наведеног ступања на снагу, почиње дјеловати снагом својих норми на радне и социјалноправне односе међу наведеним субјектима, али и међу адресатима (дестинатарима), којима је намијењен, који успостављају оне правне односе на које овај колективни уговор упућује (одређује). Норме појединачних уговора о раду, уговора о запослењу између послодавца (бродара) и поморца ограничене су само у минимуму права из НКУ, уз поштивање начела *ин фаворем лабораторес*.

Субјекти – странке НКУ легални су и легитимни за његово закључивање (потписивање), након што су основани, организовани и регистрирани. Бродари су основали и регистрирали удругу „*Mare Nostrum*“. Овај колективни уговор резултат је колективног преговарања и споразума субјеката о увјетима рада помораца на тржишту у међународној пловидби. Он је извор права. Поморац може само на темељу уговора о запослењу засновати радни однос, на темељу и у складу са законом и овим колективним уговором.⁶⁵

7. Објективне претпоставке за закључивање НКУ

При изради и закључивању НКУ примјењују се она номотехничка правила и објективне претпоставке које вриједе за израду правних прописа, узимајући у обзир сву специфичност тога нормативног акта. Те претпоставке морају постојати јер су „*неопходне за правилно (уставно и законито) доношење било којег правног прописа*“.⁶⁶ Посебно истичемо ове објективне претпоставке: надлежност, поступак, садржај, временско и просторно дјеловање Колективног уговора за поморце.

а) **Надлежност** се, у овом раду, поставља као право и дужност субјеката колективног уговора да тим уговором, као *sui generis*, уређује радне и животне увјете, права, обвезе и одговорности помораца на раду и у свези с радом. Надлежност је објективна претпоставка за закључивање колективног уговора, која у најкраћем значи: 1. утврђивање субјеката и њихових органа (тијела) који су надлежни за склапање колективног уговора. Субјекте утврђују, у правилу, законодавни органи.¹¹ Да би био „равноправан“ партнер у колективном преговарању, синдикат мора бити самосталан, независан, демократичан, финансијски осигуран и кадровски екипиран експертима из свих области које се тичу колективног преговарања. Поред осталог, синдикат мора бити у функцији тржишта рада. Послодавци-бродари су организовани у складу са Законом о раду; 2. позив на непосредно виши правни акт у коме је та

⁶⁵ Тинтић, Н., *Радно и социјално право*, Народне новине, Загреб, 1969, стр. 286-322. Учур, М., *Полазишта и конвенције у уређивању радноправног статуса помораца*, Поморски зборник, Ријека, 1993, књига 31/93, стр. 171-188.

⁶⁶ Борковић, И., *Поступак и техника израде правних прописа*, 2. издање, Информатор, Загреб, 1987, стр. 54. и др.

надлежност конкретно одређена; 3. утврђивање „визе“ колективног уговора; 4. утврђивање уставно-правног овлаштења за „закључивање“ колективног уговора (изравно или неизравно); класификација колективног уговора и др.

б) **Процедура** склапања НКУ, као посебна објективна претпоставка подразумијева „*поступке путем којих се доносе опћи правни акти (правни прописи)*“, односно како се израђује и закључује колективни уговор. Процес стварања НКУ је у функцији његова циља. У колективном уговору прописан је редовит поступак његовог склапања: закључивање, измјене и допуне уговора и др.⁶⁷

ц) „*Дати одговарајући садржај једном правном пропису значи обухватити његовим одредбама ону област друштвених односа која одговара надлежности његовог доносиоца.*“⁶⁸ НКУ распоређен је у четрдесет и три (43) чланка. Овај колективни уговор има и „Опћи додатак“ те „Посебни додатак“. „Опћи додатци“ (1-4): национални благодани; попис новчаних накнада; таблица висине накнаде у постоцима за тјелесно оштећење, те „Посебне додатке“ (1-5): Листа бродова, Платна лјествица; Трајање укрцања; Обитељска дознака; Коначан број и састав посаде брода.

д) **Просторно и временско важење.** НКУ у чл. 2. („*примјена овог уговора*“) каже: „*Овај Уговор се примјењује на све поморце хрватске држављане, који плове на Бродовима у међународној пловидби, без обзира на врсту уговора, уписник у који је брод уписан и власништво над бродом*“. НКУ могу закључити Послодавци без обзира на чланство у националном удружењу послодаваца и без обзира на сједиште Послодавца. Попис бродова налази се у „Посебном додатку“ (1). Вријеме (*tempus*) јест „*релација између разних збивања или у континуитету једног збивања у распону између прошлости, садашњости и будућности.* Вријеме је мјерило за почетак и престанак важења правних прописа“.⁶⁹ У чл. 37. НКУ предвиђено је: „*Овај Уговор склапа се на раздобље од највише двије године, ступа на снагу даном потписа овлашћених представника странака потписница, а примјењује се од дана 1. 07. 2013. године.*“ (датум утврђен у овом колективном уговору).

8. Субјективне претпоставке за закључивање НКУ

Укупна (опћа и стручна) знања „ствараоца“ колективног уговора јесу претпоставка његова квалитетног садржаја. Прије свега, то морају бити знања

⁶⁷ У Закону о раду уређују се питања: странке колективног уговора, одбор синдиката за колективне преговоре, предмет колективног уговора, обвезе колективног преговарања, особе које обвезује колективни уговор, облик колективног уговора, проширење и друга питања колективног уговора.

⁶⁸ Борковић, И., *нав. дјело*, стр. 82

⁶⁹ Вуковић, М., Вуковић, Ђ., *Израда правних прописа-Номотехника*, III. издање, Информатор, Загреб, 1981, стр. 19.

из поморског права и поморског господарства уопће, обвезног (уговорног) права, радног односа, економије, заштите на раду, заштите здравља, мировинског и инвалидског осигурања, партиципације у одлучивању, синдикалног организирања, међународног радног и социјалног права (посебно о универзалним врелима: конвенцијама и препорукама МОП-а и др.). Наглашена специфичност поморства захтијева и наглашавање потребе знања у тој области за израду и склапање колективног уговора. Промислање и уређивање радно-правних и социјално-правних односа у колективном уговору за поморце обухваћа и питање маркетиншке организације рада као „*ијеловите филозофије савременог људског дјеловања ради задовољавања нормалних људских потреба на квалитетан начин*“.⁷⁰

Савремени свјетски развој технике и технологије у бродарству, у пловидби морем посебно, и надаље захтијевају од држава, бродара и синдиката да стварају нове норме, ново право о посади брода и сигурном реализирању бројних операција на броду. Бродари желе рад и профит. Поморци траже сигурну пловидбу, већу плаћу и боље увјете живота и рада на броду.⁷¹ Посебно се наглашава међународно тржиште радне снаге помораца и конкурентност хрватских бродара у односу на стране бродаре. Производ тога јесу таблице плаћа, накнада и других материјалних права помораца у колективном уговору.

9. Нормативни дио – радни статус

Већ дуго се воде сложене расправе које се односе на радни и социјални статус помораца у Републици Хрватској. Разлози су бројни. Непосредни повод је „укрцање на уговор“ који је у свему постао облик споразума бродара и поморца о неким елементима тога статуса, а суштину односа се занемарује. Ако се узме у обзир само формално-правни приступ овом односу, недвојбено је да је суштина односа радноправна и социјалноправна када се ради о поморцима који плове на бродовима што вију хрватску заставу у међународној пловидби.⁷²

„*Међународни уговори које је склопила и којима је приступила СФРЈ, примјењиват ће се у Републици Хрватској ако нису у супротности с Уставом и правним поретком Републике Хрватске, на темељу одредаба међународнога права о сукцесији држава, у погледу уговора.*“⁷³ Сабор Републике Хрватске доноси Закон о склапању и извршавању међународних уговора у чијем чл. 33.

⁷⁰ Кофлер, П., *Управљање маркетингом*, Информатор, Загреб, 1988.

⁷¹ Учур, М., *Јавноправне карактеристике запошљавања и заштите помораца*, Поморски зборник 32/94, Ријека.

⁷² Поморски законик, цит.

⁷³ Уставна Одлука о суверености и самосталности републике Хрватске, Народне новине, 31/91.

Стоји текст истог садржаја као и онај у точки III. Наведене Одлуке о суверености и самосталности Републике Хрватске.⁷⁴

Правни основ наведених прописа је у Уставу Републике Хрватске: „*склопљени, потврђени и објављени међународни уговори саставни су дио унутарњег правног поретка Републике Хрватске*“.⁷⁵ Одредбе ових међународних уговора, по правној снази су изнад закона. Влада Републике Хрватске је, на сједници одржаној 16. 02. 1994, донијела Одлуку о објављивању конвенција МОП-а којих је Република Хрватска странка на темељу нотификације о сукцесији. По овој одлуци Република Хрватска је странка од 06. 10. 1991. године нотифицираних конвенција МОП-а.⁷⁶ Република Хрватска је поступила исправно јер је на овај начин, а не евентуалним поступком ратификација (што су неки предлагали, када би одлука о ратификацији ступила на снагу по истеку 12 мјесеци од добивене обавијести), осигурала већу правну сигурност и гаранције радног и социјалног статуса помораца.⁷⁷

9.1. Запошљавање

Међународна организација рада (*ILO, ИТО, МОП*) је бројним документима уредила питање запошљавања, имајући у виду да је то уређено у Опћој декларацији о правима човјека (свака особа има право на рад, на слободан избор свога рада, под праведним и задовољавајућим увјетима рада, као и на заштиту од незапослености), која се јамче у Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима.⁷⁸

Уговором о запослењу, који мора бити у писаном облику и сукладан овом уговору Поморац заснива радни однос код Бродара, а може се склопити на неодређено вријеме, на одређено вријеме и за одређено путовање (једно или више „*која не могу трајати дуже од укупно 7 мјесеци*“).

НКУ наводи и минимални садржај уговора о раду.⁷⁹ Према чл. 3. НКУ „*Поморац се запошљава закључењем уговора који мора бити у писаном облику*“. Уговор се закључује на временско раздобље од 6 мјесеци уз скраћење или продужење за један мјесец; или на неодређено вријеме, или једно или више

⁷⁴ Закон о склапању и извршавању међународних уговора, Народне новине, 53/91.

⁷⁵ Устав Републике Хрватске, цит.

⁷⁶ Одлука о објављивању конвенција МОП-а којих је Република Хрватска странка на темељу нотификације о сукцесији, Народне новине-Међународни уговори, бр. 2 од 22. 02. 1994.

⁷⁷ Учур, М., Лалета, С., *Конвенције МОП-а с коментарима*, ТИМ Press и Правни факултет, Ријека, 2007.

⁷⁸ Повеља Уједињених народа од 24. 10. 1945; Опћа Декларација о правима човјека од 10. 12. 1948; Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима од 16. 12. 1966. године.

⁷⁹ Учур, М., *Регистрација уговора о раду помораца и рибара*, Ријека, Поморски зборник, 34 (1996) 1, 193-211.

путовања која не могу трајати дуже од укупно 7 мјесеци. Углавци уговора утврђени су у ст. 6. чл. 3. наведеног колективног уговора. Становите дилеме у примјени створит ће одредбе о трајању уговора о раду па се из тога закључује да се ради о раду „на уговор“, занемарујући да се уговор о раду (о запошљавању) у битноме разликује од уговора о дјелу, као грађанскоправног уговора. Но, то је уговор као радноправна категорија, без обзира на трајање.⁸⁰

9.2. Увјети рада на броду

НКУ регулира: радно вријеме, прековремени рад, држање страже и накнада за рад суботом и недјељом, одморе и допусте и друга питања рада на броду. Радно вријеме се дијели на радно вријеме у пловидби и на сидришту те према потреби у луци и „организира се у страже“.

Пуно радно вријеме у пловидби је 40 сати тједно или 173 сата просјечно мјесечно. За све Поморце радно вријеме „редовито износи 8 сати дневно од понедељка до петка“.⁸¹ „Сваки сат рада на дужности преко 8 сати плаћа се као прековремени рад чија сатница износи 1,25 од сатнице основне плаће за свако одређено звање на броду и тједне сате рада“. Сваком поморцу се мјесечна плаћа најмање 103 зајамчених сати прековременог рада према Посебном додатку (2).⁸²

„Као прековремени рад не плаћају се сати рада за вријеме опасности која изравно утиче на непосредну сигурност брода, његових путника и посаде, о чему искључиво просуђује заповједник, или пак пригодном вјежбе спуштања чамаца за спаивање, те рад потребан ради пружања помоћи другим бродовима или особама којима непосредно пријети погибел, вјежба гашења пожара те вјежбе прописане ISM кодексом, SMS Правилима, ISPS Правилником и остале вјежбе предвођене SOLAS Конвенцијом.“⁸³

У одредбама чл. 9. према „Опћем додатку“(1) „сматрају се благоданима по мору и у луци“ наведени дани „за бродове с већинском или искључивом хрватском посадом“, а за вријеме рада на те дане „признаје се право накнаде плаће у износу одређеном Посебним додатком (2), али не мање од сатнице која се плаћа за прековремени рад.“

У одредбама чл. 10. утврђује се „раздобље одмарања“: „најмање 10 сати одмора у раздобљу од 24 сата и 77 сати у било којем раздобљу од 7 дана“, на

⁸⁰ Учур, М., Јавноправне...; Конвенција МОР-а бр. 112. о минималним годинама старости (дјеце) за пријем на бродове, 1959; Препорука МОР-а бр. 139. о запошљавању помораца, 1970.

⁸¹ Колективни уговор – чл. 7. и 14.

⁸² Исто: чл. 8. ст.1. и 2.. О прековременом раду води се посебна евиденција коју потписују заповједник или одговорна особа односне службе на броду и Поморац на кога се то односи (ст. 3. и 4. истог чланка).

⁸³ Исто: чл. 8 ст. 5; SOLAS, 1960. Међународна конвенција о заштити људских живота на мору, 1974.

начин како је „за редовне ситуације“ планирано и објављено, а посебности су изричито уређене.⁸⁴

9.3. Плаћа

НКУ уређује питања плаћа у чл. 11. Иначе, плаћа се одређује и уговором о запослењу, али Бродар-послодавац не смије исплатити Поморцу плаћу мању него што је колективним уговором утврђено. Обрачунава се темељем минималне укупне плаће кормилара који има свјedoцбу о оспособљености према *STCW*-у у износу према табели плаћа важећег *ITF Uniform TCC* колективног уговора за посаде на *FOC* (бродови који вију тзв. заставе погодности) бродовима мјесечно и то за посаде на бродовима свих врста преко 3.000 ГТ носивости и/или са стројем поривне снаге преко 3.000 kW. За бродове у нижој категорији пловидбе носивости до 3.000 ГТ или са стројем поривне снаге до 3.000 kW, плаћа сваког поморца члана посаде брода уговара се и обрачунава на темељу укупне плаће кормилара и не може бити нижа од минималне основне плаће према Резолуцији *International Labour Organisation (ILO)* од 09. 05 2012. и према заједничком тумачењу *International Transport Workers' Federation (ITF)* и *International Shipping Federation (ISF)*.⁸⁵

Прецизира се начин и вријеме исплате плаће, па и у случају да по налогу „Поморца, Послодавац плаћу „чува“ и „држи за рачун поморца, те исту исплаћује када Поморац то затражи“. „...једном мјесечно, укључујући мјесец у којем је Поморац укрцан на брод, Поморац има право на готовински предујам плаће“.⁸⁶ „...обитељска дознака“ до 80% плаће поморца је „предујам његове основне плаће“.⁸⁷

9.4. Годишњи одмор

Позивом на Правило 2.4 – Право на одмор *MLC*-а (Конвенција о раду поморца усвојена на Главној конференцији МОР-а 23. 02. 2006., НКУ у чланку 13. утврђује право поморца на плаћени годишњи одмор б радних дана за сваки пуни мјесец запослења „након искрцаја из било којег разлога“. Посебно је уређен годишњи одмор „за прекинута раздобља до 15. односно мање или више од 15 до 30 дана. Вријеме се рачуна од тренутка када се поморац запослио... и траје све док се његово укрцање не заврши“ без обзира је ли потписао уговор о запослењу. У ст. 5. чл. 13. утврђује се што се не рачуна у плаћени годишњи

⁸⁴ Исто: чл. 10. ст 5: „случајеви опасности...“ смотре, вјежбе, гашење пожара, евиденције и др (ст. 6-9 истог чланка).

⁸⁵ Исто: чл. 11. ст. 1: види „лествицу“ из Посебног додатка (2)

⁸⁶ Исто: чл. 11. ст. 6: За све исплате плаће и других примања „узима се да пуни мјесец има 30 дана.“

⁸⁷ Ова се може исплатити „у мјесечним интервалима“, чл. 12. колективног уговора.

одмор. „Годишњи се одмор може користити тијеком трајања укрцања само ако то поморац жели и под увјетом да то не штети пловидби и раду брода“, а преостали дио дана годишњег одмора „након искрцаја надокнађују се новчаним износом по дану“.⁸⁸

9.5. Посада брода

„Брод мора имати одговарајући број чланова посаде с потребним овлаштењима како би се у свако доба омогућила сигурна пловидба и одржавање сустава са три страже“. На броду се могу, поред посаде запошљавати и „радне групе“ за послове које не обављају поморци.⁸⁹ Ако из било којег разлога дође до мањка одређеног броја чланова посаде, он се мора попунити „прије испловљења брода из прве наредне луке тицања“, а посао се распоређује међу поморцима с правом на адекватну плаћу.⁹⁰

У одредбама чл. 17. НКУ уређује „Пловидбу у ратним подручјима/високо ризичним подручјима (информирање, одбијање рада, репатријација, увећање плаће, двоструке накнаде).⁹¹

9.6. Престанак запослења

Запослење поморца престаје: истеком времена на које је уговор о запослењу закључен или „ путовање“, а не дужи од 7 (седам) мјесеци, а ако је уговор о запослењу склопљен на неодређено вријеме онда отказан на један од начина и под увјетима утврђеним НКУ. Уговор ће престати и када је искрцај обављен због болести или озљеде након лијечничког „прегледа“.⁹²

Утврђени су случајеви када Поморац „може прекинути запослење или тражити искрцај: отказни рок уз писану најаву пред два свједока, мјесец дана; смртно болестан супружник или... партнер; значајна измјена „трајања и врсте пловидбе“ одређеног путовања и одређеног брода, пловидба у ратном или високоризичном подручју; незадовољавање стандарда по SOLAS конвенцији, привремено заустављање брода најмање 30 дана; непоштивање овог колективног уговора од стране послодавца“. Поморац у наведеним случајевима има право на двије мјесечне основне плаће.

⁸⁸ Кол. уговор – чл. 13. ст. 6. „Посебни додатак“ (2)

⁸⁹ Исто: чл.15; Види „Посебни додатак 4“ и Правило 2.7 Бројно стање посаде MLC-а

⁹⁰ Исто: чл. 16.

⁹¹ За случај инвалидности или смрти, отмице односно заробљавања... *Joint War Committee (JWC)* - чл. 17.

⁹² Исто: чл. 19. ст. 1. и чл. 3. и 23.

У ст. 3. чл. 19 утврђено је када *„Послодавац с Поморцем може раскинути уговор о запослењу“*.⁹³ Право на накнаду и оправдање Поморца утврђени су у ст. 4. и 5. чл. 19. НКУ. Ове се одредбе Колективног уговора непосредно примјењују, али се поступак може аутономно уредити у оквирима који су тим одредбама постављени.⁹⁴

9.7. Репатријација и друга питања

Репатријација је право поморца на трошкове повратка у мјесто пребивалишта или укрцајно/искрцајне луке на терет Послодавца. Уговор о запослењу мора садржавати право Поморца на репатријацију. *„Послодавац је одговоран за трошкове уздржавања Поморца на копну до завршетка репатријације“*. Док се репатријација не заврши Поморац има право на основну плаћу и дневницу *„до мјеста свог сталног пребивалишта или до мјеста склапања уговора о запослењу, овисно о жељи Поморца...“* Околности у којима Поморац има право на репатријацију таксативно су одређене, па и случају да је престанак уговора посљедица кривње поморца: *„Послодавац мора извршити репатријацију Поморца о свом трошку с могућношћу да надокнади трошкове репатријације заједно с насталим трошковима од преостатка његове плаће“*.⁹⁵

Допринос за обвезна осигурања поморца уредио би се *„Посебним додатком 5.“*, водећи рачуна о *Правилу 4.5.- Социјално осигурање МЛС*.⁹⁶

Трошкове лијечења *„укључујући болничко лијечење...“* у иноземству сноси Послодавац, као и трошкове репатријације, ако се Поморац не може вратити на брод. након репатријације Послодавац подмирује трошкове лијечења до најдуже 120 дана. Ако трошкови нису покривени здравственим осигурањем, а у случају боловања које је посљедица озљеде на раду, након репатријације, трошкове лијечења подмирује Послодавац.⁹⁷ За боловање до *„најдуже 120 дана након репатријације плаћа послодавац накнаду у висини основне плаће поморца, па и разлику између његове плаће и накнаде плаће коју по том основу прима“*. Трајање плаћања накнаде за боловање Поморцу за озљеде на раду одређено је до поновног *„укрцаја на брод у својству у којем је пловио“*, односно док се Поморцу, због тога, не утврди трајна неспособност. Трајање боловања утврђује се у посебном поступку.⁹⁸ Питање материнства регулирају

⁹³ Исто: чл. 19: једностранни отказ од стране послодавца; због економских разлога, због скривљеног понашања Поморца; због неспособности Поморца да обавља послове

⁹⁴ Види одговарајуће одредбе Закона о раду - цит.

⁹⁵ Кол. уговор - цит. чл.20; МЛС-Правила 2.5 Репатријација

⁹⁶ Исто - чл. 21.

⁹⁷ Исто: чл. 22. То Послодавац плаћа *„до могућег ступња медицинског оздрављења... или његовим проглашењем трајним инвалидом у одређеном ступњу, ако нису покривени здравственим осигурањем.“*

⁹⁸ Исто: чл. 23.

одредбе чл. 24. и то: „у случају да Поморац затрудни тијekom трајања уговора о запослењу“ - обавијест, право на репатријацију, 120 дана основне плаће и предност у поновном запослењу „унутар 3 године након рођења дјетета“.⁹⁹

Бројна питања настанка и утврђивања инвалидности код поморца, право на накнаде, искључење дужности Послодавца да плаћа накнаду, трајна инвалидност и посљедице, евентуално вођење судског поступка и др. утврђена су у чл. 25. и „Опћем додатку (2)“ НКУ. Поступак и права Поморца у случају губитка живота/смрти у служби, износи накнада, корисници, искључивање права и друга питања утврђена су „ако Поморац за вријеме трајања уговора о запослењу, што укључује и путовање од његовог сталног пребивалишта до брода и обратно, доживи несрећу“ с реченим посљедицама, утврђени су у одредбама чл. 26. и „Опћем додатку (2)“ НКУ (ст.1.-6.). У чл. 27 „Покриће осигурањем и јамство“ уписано је: „Послодавац ће закључити одговарајуће осигурање за своје потпуно покриће у случајевима произашлим из чланка овог“ НКУ, а јамчи као „солидарни дужник... платити досуђену своту“, када Поморац успије у спору против: „уписаног власника брода, бродара, водитеља брода (*ship's manager*) и/или агента за попуњавање бродских посада“ (озљедата или смрт Поморца).

9.8. Живот на броду и средства особне заштите на раду

Послодавца се обвезује на досљедно поштивање „Правила 3“ MLC-а (Правило 3.1. Просторије за смјештај и Правило 3.2 Правила прехране и послуживање хране), смјештаја, рекреације, прехрана, припреме и послуживање хране. То се посебно односи на кухињу.¹⁰⁰

„Послодавац је обвезан осигурати средства особне заштите на раду за сваког Поморца за цијело вријеме његова боравка на броду“.¹⁰¹ У ст. 1. чл. 29. прописује се особна заштитна средства, њихово кориштење, одржавање. Посебно је уређено питање одјеће за спашавање.¹⁰²

У складу с Правилником МОР-а о мјерама за спрјечавање незгода на броду у пловидби и лукама „Послодавац мора олакшати организацију Одбора за сигурност и здравствену заштиту“, на броду, имати часника за сигурност, с циљевима утврђеним у одредбама чл. 30. Уређено је право посаде да изабере представника за сигурност с прописаним овластима.

У чл. 31. уређена су питања комуникације чланова посаде с обитељи и информирање путем синдикалних и других тисковина. Поморац судјелује у дјелатностима синдиката и има заштиту од протусиндикалне дискриминације

⁹⁹ Исто: чл. 24.

¹⁰⁰ Исто: чл. 28.

¹⁰¹ ISM Кодекс, SMS Правила и стандарди специфицирани у Правилу 4.3. Заштита здравља и сигурности и спречавања незгода MLC-а- чланак 29. ст.1. Кол. уговора

¹⁰² Исто- чл.29. ст.2. Стандарди International Maritime Organisation (IMO)

у складу с Конвенцијом МОП-а бр. 87. и 98. (чл. 32. ст. 2)¹⁰³ „Сви поморци имају право на рад, ред и живот у окружењу без пријетњи и злостављања било с основа спола, расе или других мотива. Кршење наведенога сматра се озбиљним чином недоличног понашања“.¹⁰⁴ У чл. 34 прописује се „ништавност одрицања од права“.

Посебним договором у писаном облику Поморац и Послодавац договарају „вријеме и накнаду за обављање радова који се не убрајају у њихове редовне послове“.¹⁰⁵ Послодавац не може наложити Поморцу да обавља послове лучког радника а поготово не када траје лучка индустријска акција.¹⁰⁶ Утврђује се право на накнаду штете за губитак или оштећења особних ствари Поморца, без његове кривице „било за трајања укрцаја или на путовању до и са брода... према Опћем додатку (2)“.¹⁰⁷

НКУ „се примјењује на све уговоре о запослењу у тијеку који су закључени прије склапања на снагу“ НКУ.¹⁰⁸

9.9. Опћи и посебни додаци НКУ

Саставни дио „нормативног“ дијела НКУ су: „Опћи додаци“ и „Посебни додаци“. Значење наведених израза одређује се у чланку 1. ст.1. под е) „Опћи додаток значи додаток Колективном уговору који обвезује све чланице удруге потписнице Колективног уговора и све послодавце“; и под ф) „Посебан додаток значи додаток Колективном уговору који обвезује само чланицу потписницу Посебног додатка и Послодавца“.

„Опћи додаци“ су: (1) Национални благодани; (2) попис новчаних накнада (за примјену чл. 6 „Укрцање и трајање укрцања“: дневница у износу од 50 USD на дан); за чланак 18 „ствари у власништву Поморца“ - највећи износ 3.000 USD који укључује готовину до 300 USD); чл. 25 - висина накнаде у случају инвалидитета по ступњу инвалидитета од 10% до 100% за „остале чланове посаде, млађе часнике и старије часнике у доларима“); чланак 26. „губитак живота/смрт у служби“ и чл. 32 „чланарине и фонд солидарности“); (3) „Висина накнаде за тјелесно оштећење“ и (4) „Уговор о запослењу Поморца“.

„Посебни додаци“ НКУ су: (1) попис бродова у међународној пловидби на којима „плове Поморци хрватски држављани... без обзира на врсту уговора о запослењу, уписник у који је брод уписан и власништво над бродом“; (2) плаћање прекорвременог и редовног рада; (3) временско

¹⁰³ Види Учур, М. и Лалета, С. нав. дјело.

¹⁰⁴ Кол. уговор- „Једнакост“, чланак 33.

¹⁰⁵ Исто- чл. 5.

¹⁰⁶ Исто- чл. 4.

¹⁰⁷ Исто- чл. 18.

¹⁰⁸ Исто- чл. 42. ст.1.

раздобље закљученог уговора на одређено вријеме „ротација“; (4) број чланова посада; (5) судјеловање послодавца у доприносима за обвезна осигурања Помораца.¹⁰⁹

10. Уговорни дио НКУ

Иако нема одређених ознака на „нормативни“ и на „уговорни“ дио, из појединих „наслова“ и садржаја одредби појединих чланака, то се даде закључити.

У „уговорни дио“ могу се сврстати ове одредбе:

1) чл. 2. ст. 4. о накнадном „укључивању“ појединог брода (док НКУ траје) у међународној пловидби; 2) чл. 2. ст. 6: „*Овај колективни уговор мора бити на хрватском и енглеском језику и мора бити на броду доступан за преглед Поморцу, властима, представницима Синдиката и ИТФ Синдиката у лукама тицања брода*“; 3) чл. 35. У „*поступању противно колективном уговору*“ од стране Послодавца признаје се право Синдикату и/или Поморцу „*подузети мјере против Послодавца које држи потребнима за остваривање права Поморца*“; 4) чл. 36. о „*измјенама и допунама Колективног уговора*“ (иницијатива, заједнички споразум, рокови и дужности субјеката); 5) чл. 37. „*Трајање Колективног уговора*“ (најдуже двије године, потписивање, ступање на снагу, примјена), а ако га по истеку ни једна страна не откаже, „*његова се важност продужава до отказа или закључења новог Колективног уговора*“; 6) чл. 38. „*Надзирање провођења*“ (овласти потписница) и чл. 39. „*Поступци по приговору*“; 7) чл. 40. „*Мјеродавно право и надлежност суда*“ (примјена хрватског права, преговори, поступак мирена, арбитраже, судски спорови, рокови, радње, власти и др.); 8) чл. 41. „*Евидентирање и одобрење Колективног уговора*“; 9) чл. 42. и 43. „*Примјена и почетак примјене*“.

11. Констатације, закључци и приједлози

1. Врло је једнострано, али нажалост често заступљено, размишљање како бројни правни институти у разним гранама права па тако и у поморском као и радном праву настају и развијају се тек од 19. стољећа. Тзв. „мрачни“ Средњи вијек морао је правно рјешавати бројне ситуације које познајемо и данас. Уз све специфичности у средњовјековним статутарним одредбама можемо препознати карактеристике радноправних односа иако нису утемељени на данашњим модерним стандардима. Ипак, можемо се запитати да ли поједина статутарна рјешења имају у себи „зрно соли“ које би и данас требало познавати. Можда су неки прописи занимљиви, можда су неки слични данашњима, можда би неки били и потенцијални узор, али сигурно је да правну

¹⁰⁹ Поједини садржаји „посебних додатака“ одређени су одредбама Колективног уговора које се односе на поједина права.

традицију ових простора као и њену уклопљеност у европске правне токове морамо познавати и поштовати!

2. Специфичност радних и социјалних односа помораца и настојање да се што аутентичније и оригиналније створи правна регулатива о тим односима долази до изражаја, првенствено у актима МОР-а и њеним специјализираним засједањима када се доносе конвенције и препоруке о поморцима (њиховим правима и дужностима) и увјетима живота и рада на броду. Одржавају се посебне „поморске“ конференције након што се документација припреми на паритетној поморској комисији састављеној од бродара и помораца, односно њихових синдиката. Само оне конвенције које су биле предметом дневног реда посебне (поморске) Опће конференције МОР-а могу се примијенити на поморце.¹¹⁰ Бројне конвенције и препоруке МОР-а које се односе на поморце чине „Статут помораца“¹¹¹ У закљученом НКУ о томе се водило рачуна, јер је уписана и једна генерална одредба да ће се права и обвезе у НКУ просуђивати и по конвенцијама и препорукама Међународне организације рада. Упутно је, имајући у виду већ истакнуту специфичност ових односа, „узети“ максимум и из оних конвенција и препорука које Република Хрватска није ратифицирала.

3. Доношењем и ступањем на снагу Поморског законика, створен је конзистентан правни сустав и основ за уређивање и реализирање бројних односа у поморству, па и ових радноправних и социјалноправних. Слједи врло сложен и номотехнички стручан посао на усклађивању других прописника с Поморским закоником. Сви они прописи који су донијети прије рока ступања на снагу тог закона морају се ускладити.

4. За садржај НКУ далеко је важније ново радно и социјално законодавство. Према већ наведеној одредби Поморског законика „*За радне односе чланова посаде бродова мјеродавно је право државне припадности брода*“. На међународном тржишту радне снаге води се непосредна конкуренција. За један број бродара и помораца било је довољно имати колективни уговор и уговор о укрцању и поштивати одредбе тих аката без обзира да ли то гарантира радни однос. Сада дилеме нема, јер у НКУ се говори о уговору о раду, односно уговору о запошљавању (чл. 1).

5. Колективни уговор за поморце има све битне ознаке колективног уговора као *sui generis* нормативног акта. То је акт-закон, акт-статут, уговор-закон, с нормативним и уговорним дијелом. Међутим, из анализе текста овога НКУ налазимо бројне карактеристичне ознаке којих нема у другим колективним уговорима. Сви дијелови НКУ упућују да се ради о радноправном институту, темељем кога ће се закључивати појединачни уговори о раду (о запошљавању) између једног бродара и једног поморца те садржај тога уговора. То се нарочито да закључити из одредби о: запошљавању, о плаћи, о плаћању редовног и прековременог рада, рада благоданом и ноћу, односно викендом,

¹¹⁰ Резолуција Опће конференције МОР-а са засједања 10. 11. 1921. године

¹¹¹ Куовску, Р. и Радован, А., *нав. дјело*, стр. 196.

одредбе о радном времену и одморима, о саставу посаде, о медицинској њези, накнадама за случај болести, инвалидности и смрти, о плаћеном допусту и др.

У НКУ налазе се одредбе којих нема у другим колективним уговорима: то је право на репатријацију, храну и смјештај, постељину на броду. Ту су одредбе које се тичу јавноправног карактера радних односа помораца: запошљавање, садржај и начин регистрације уговора о раду, посебни здравствени увјети на страни поморца за укрцај на брод, заштита на раду (заштита особе поморца у радном односу), здравствена заштита на броду, јавне исправе и евиденције и др. Синдикат помораца Хрватске у Републици Хрватској је члан *ITF*-а чије је сједиште у Лондону, и у свему се држи минималних стандарда утврђених у *ITF*-а основном колективном уговору.

6. Брод је спреман за пловидбу ако удовољава правилима гледе „*заштите при раду и смјештају посаде и других особа запослених на броду*“ и „*ако има прописан број стручно оспособљених чланова посаде*“. Заштита на раду је економска, социјална и правна категорија. Она је питање животних и радних увјета на броду, а то је, првенствено *цанса* колективног уговора.

7. НКУ преферира уговор о раду одређеног трајања. Неспорно је да је за вријеме рада на броду радни и социјални статус поморца ријешен у складу с конвенцијама и препорукама Међународне организације рада. Међутим, проблем наступа када истекне уговор и то, првенствено у питањима неријешеног статуса за вријеме незапослености, здравствене заштите, мировинско-инвалидског осигурања и другога.

8. Оквир за склапање НКУ је постојећи правни сустав, али и постојећи (и пројектирани) друштвено-економски и политички односи, друштвена свијест, морал, етика, економске законитости (првенствено законитости тржишта), основни економски, политички и правни институти, знаност, правна доктрина и ступањ развоја државе у цјелини и поморства напосе. У томе је специфичност свих тих односа. Тај оквир чине и бројне норме конвенције и препорука МОР.

Све договорено и потписано, регистрирано и објављено, имат ће своју снагу ако се буде радило (пловило), стварало (успјешно реализирали пловидбени захвати), а рад помораца и бродара што више цијенио (вриједио) и плаћао.

Marinko Učur, Ph.D., Full-time Professor
Željko Bartulović, Ph.D., Full-time Professor
Law Faculty, University of Rijeka

SAILOR'S SERVICE IN MEDIEVAL STATUTES AND NATIONAL COLLECTIVE AGREEMENT FOR CROATIAN SEAFARERS ON SHIPS IN INTERNATIONAL NAVIGATION (2013-2015)

Summary

The Medieval statutory regulations at the eastern coast of the Adriatic sea are analysed in the first part of this article, related to sailor's service, making the agreement of service, types of contracts, single tour sailing, sailing defined by time and share of income, responsibility for sailor's service, breaking of contractual obligations etc. That gives an interesting view and opens question of possible parallels to modern labour relations of sailors.

Seafarers' Union of Croatia and ship owners in the Republic of Croatia stipulate a new collective agreement in line with ILO conventions and recommendations, Croatian Constitution and Croatian laws, and furthermore they regulate numerous questions of seafarer's life and work. In the second part of this paper, authors analyse the content of the National collective agreement for Croatian seafarers on ships engaged in international navigation (2013-2015) stipulated on the 21 June 2013 between the Seafarers' Union of Croatia and Mare Nostrum – Croatian employers union – ship owners engaged in international navigation, in force from 1 July 2013.

Key words: *medieval statutes, maritime law, collective agreement, Seafarers' Union, ship owners, sailors' service, international navigation.*